

„A kapott talentumokkal mindenki elszámol egyszer...”

Kendrey Gábor patológusprofesszorral beszélget
Nemesánszky Elemér

Bár az utóbbi években már ritkábban találkoztunk, évtizedekig gyakran vettünk részt együtt szakmai fórumokon, és az 1980-as évek második felétől szorosabb együttműködésünk gyümölcseként közös tudományos publikációk is születtek. Kendrey professzor nagyívű karrierje orvosgenerációk számára bizonyította a patológus és a klinikus együttműködésének, szakmai párbeszédének fontosságát.

– *Honnan ered a Kendrey név?*

– A családfa apai ágon V. Ferdinánd koráig vezethető vissza. Felmenőim Erdélyben, Maros megyében éltek. Édesapámat 1919-ben besorozták a román hadseregbe. Katonaszökevényként került Budapestre. A Közgazdaságtudományi Egyetem Kereskedelmi Szakán hallgatóként találkozott szintén erdélyi édesanyámmal. Ő dédunokája volt Czetz Jánosnak, az erdélyi hadsereg vezérkari főnökének, akit Bem József nevezett ki tábornokká.

– *Iskolai tanulmányaidat Budapesten végezted?*

– Nem, csak ötéves koromig laktunk itt. Sokat betegeskedtem. Gyermekorvosnőnk tanácsára szüleim jó levegőjű, vidéki helyet kerestek számunkra. Apám előbb Gönyűn vezette a vámhivatalt, majd Komáromba helyezték át. A középiskolát ott végeztem, 1947-ben érettségiztem. Mind a négy orvoskarra felvettek, de tanulmányaimat Budapesten kezdtem el.

– *Miért éppen a patológia vonzott?*

– Eredetileg sebésznek készültem. A háború alatt az Észak-Komáromban működő Király József, a neves golyvasebész lett a példaképem. 1945-ben a csehek visszajöttek Révkomáromba, a kórház a szomszédos Szőnybe költözött. Már 1947-ben az oda száműzött Prochnow Ferenc, volt szegedi sebészprofesszor mellé sze-

gődtem, és minden nyarat a kórházban töltve sokat asszisztáltam neki, és rengeteget tanultam tőle. Döntő változás akkor következett be, amikor 1950-ben, a patológiaszigorlaton Baló József pro-

Fotó: Spilák Zsuzsa

fesszor meghívott az I. Sz. Kórbonctani és Kísérleti Rákkutató Intézetbe. Hiába mondtam neki, hogy sebésznek készülök, azt válaszolta, nem baj, addig jöjjön, és dolgozzon úgy, mintha patológusprofesszor szeretne lenni.

– *Nem bántad meg döntésedet?*

– Nem, de pályakezdőként mellék-vágányra kerültem. A „káderbizottság” katonaoorvosnak akart küldeni Kecskemétre. Hiába voltam már három dolgozat társszerzője, és állt mögöttem Baló professzor. Végül sorsuldózott csoporttársam, Földes István segítségével itt maradhattam, és a BRFK Bűnügyi Orvoscsoportjánál főhadnagyként dolgoztam 1955 májusáig. Életem alakulását eldöntötte, hogy 1955-ben Baló professzor fel-ségével, Banga Ilonával együtt, az elasztáz nevű enzim felfedezéséért Kossuth-díjat kapott, és tanársegédi állást ajánlott számomra az intézetben. Ezt boldogan fogadtam. Ő az akkori főkapitányt is megkereste ez ügyben, aki a belügyminiszternél elérte, hogy leszereltek, és visszakérültem az intézetbe. Így lettem Baló professzor közvetlen munkatársa a kísérletes rák-

kutató csoportban. Az ötvenes évek közepén kezdtem foglalkozni a hepatitisvírusoknak a primer májrák keletkezésében játszott szerepével boncolási anyagban. Ez lett humán patológiai témája az 1965-ben megvédett kandidátusi értekezésemnek. Feltűnt, hogy cirrhosisban és primer májrákban elhalt személyek egy részénél a kór-előzményekben 10-15 évvel korábban heveny vírushepatitis szerepelt. Ezt 1957-ben, az Orvosi Hetilapban a Vírushepatitis szerepe az elsődleges májrák keletkezésében címmel, és 1959-ben egy tekintélyes német szaklapban is publikáltam.

– *Ez a felfedezés a nevedhez kötődik, azóta sokan megerősítették, ma már tankönyvi adatnak tekinthető. Miért éppen a vírushepatitis keltette fel érdeklődésed?*

– A véletlen hozta a témát. A Váci úton volt akkoriban a hepatitis-kórház, ahol László Barnabás alorvosként dolgozott, és minden boncolásra eljött. Ekkor kezdődött az, a később már a László Kórházban másfél évtizeden át tartó patológus–klinikus együttműködés, amelynek eredményeként számos publikációnk is született.

– A Kendrey–László páros többet jelentett, mint szakmai kooperációt. Intenzív és interaktív együttműködéssel egy olyan példaértékű kollegiális és baráti munkamódszert alakítottatok ki, amely a hepatológus-patológus párbeszédéként került be az orvosi köztudatba.

– Nagyon sokat köszönhetek László Barnabásnak. Ő osztályvezető főorvosként került a László Kórházba, én pedig 41 évesen a kórház patológiai osztályának vezetője lettem. László főorvos évente 400-500 májbiopsziát végzett, ezek jó részénél jelen voltam. Élmény volt megismerni a beteget, az anamnézist, észrevenni a különböző májbetegségek megnyilvánulásait. A bőrszín jellegzetességeit a heveny vírushepatitises betegeknél vagy a cholestasticus ártalomban szenvedőknél, vagy felismerni az alkoholizmus okozta elváltozásokat, a vöröses livid póknaevusokat, az erythema palmare-t, plantare-t stb. Ezek az információk fontosnak bizonyultak a biopszia révén nyert minta patológiai analízisekor. Akkor tanultam meg, hogy a kicsiny anyagban benne van a máj „múltja és jelene”, sőt, a prognózisra vonatkozó jelek is sejthetők. Általa szerettem meg a klinikai hepatológiát. Ezt az egymástól való tanulást mint módszert tartom ma is az eredményes konzílium alapfeltételének.

– A konzílium szó magában rejt, hogy a beteggy melllett felvetődő problémát a különböző diszciplínák jeles képviselői közösen vitatják meg, közösen alakítják ki a diagnózist, amely döntően befolyásolja a terápiát is. A hepatológus-patológus párbeszédéből olyan iatrogén ártalmakra, gyógyszertoxikus hatásokra derítettek fényt, amelyek nemzetközi visszhangra találtak. Említenél ezek közül néhányat?

– Több gyógyszerről – mint például az Antaethyl, Prodectin, Depressan –, elsőként bizonyítottuk, hogy a hepatitisvírusokhoz hasonló akut vagy idült laesiót – mint a Taxin – képesek létrehozni. Hálás vagyok Halász Béla anatómusprofesszornak, aki intézetében

lehetőséget adott a májbiopsziás anyag elektronmikroszkópos vizsgálatára. Ezzel a technikával követni lehetett a szubcelluláris szinten zajló változatos patomorfológiai eltéréseket. A mód-

Szabó Miklós professzorral (jobbról), az ELTE rektorával 1999-ben

szert 1961-62-ben Lipcsében, a Holle professzor által vezetett patológiai intézetben, Cossel professzortól tanultam meg. A májsejtekbe jutott hepatitis B-vírus heveny esetekben nem mutatható ki, de idült hepatitisben és cirrhosisban igen. 1976-ban sikerült a B-vírus felszíni antigénjét a citoplazmában, a core-antigént pedig a magban kimutatni olyan beteg biopsziájában, aki HBsAg-pozitív idült hepatitisben szenvedett, és néhány hét múlva cirrhosishoz társuló primer májrákban halt meg. Ezt az észlelést a tekintélyes Wirchow's Archiv hasábjain köztük angol nyelven.

– Közleményeid jelentős része a környezeti ártalmak hepatológiai vonatkozásaival kapcsolatos. Ezek közül kiemelkedik a narancsok csomagolásakor tartósítószerként használt thioacetamid rákkeltő hatásának kísérletes bizonyítása. Ennek komoly gyakorlati követke-

ménye volt, a vegyület használatát ugyanis betiltották.

– A munkát 1961-ben Holle professzor biztatására még Lipcsében kezdtem, itthon folytattam, majd Londonban fejeztem be. Akkor (1968-1969) a Nemzetközi Rákellenes Unió Roosevelt ösztöndíjasaként 13 hónapig a Chester Beatty Research Institute-ban dolgoztam. Részben ez alkotta a kandidátusi értekezés kísérletes fejezetét. A vírushepatitisek, környezeti ártalmak, ipari-mezőgazdasági kemikáliák, alkohol stb. májra gyakorolt hatásai témakörből 10 éves munkám révén a László Kórházban összegyűjtött anyag alkotta a vázát az 1978-ban megvédett akadémiai doktori disszertációmnak.

– Ekkor már az Orvostovábbképző Intézetben dolgoztál?

– Nem. Egykori Baló-intézeti kollégám, Juhász Jenő professzor halála után, 1986. január 1-jével, pályázat útján neveztek ki az OTKI Patológiai Intézetének igazgató tanári állására.

– Itt a patológiai rutintevékenység, intenzív experimentális munka mellett jelentős oktatási feladat is várt rád. Legendás előadóként ismertek, aki a legújabb ismereteket prezentálja, és precíz fogalmazással, jól illusztrált képanyaggal szuggesztív módon tud hatni a hallgatóságra. Az általad szervezett sikeres klinikopatológiai konferenciáról is híres voltál.

– A Szabolcs utcai működésem életem új szakaszát jelentette. Egyrészt a feltételek hiánya miatt le kellett mondanom a kísérletes munkáról, másrészt személyes felelősségem lett az igen jó patológusokból álló intézet korszerű működtetése. Ebbe beletartozott a patológusok szervezett képzésében való közreműködés az egyetemi intézetekkel, és az Országos Patológiai Intézettel. Ami a csak minket érintő szervezett továbbképzést illeti, kezdettől fogva támaszkodtam a Magyar Patológus Társaságra és a Patológus Szakmai Kollégiumra is. Mondhatom, hogy minden

testülettől hatékony támogatást kaptam. Már az első napoktól két dolog foglalkoztatott. El akartam jutni az Egyesült Államokba, ahol a világ legjobb továbbképzési rendszere működött, és a tetőtér beépítésével az intézet alapterületét meg kellett növelnem.

Hamar megkezdtem az általam finanszírozott tanulmányút szervezését ottoni magyar kollégák bevonásával, és tervezni kezdtem a bővítést. 1987 tavaszán héthetes tanulmányutamból a legtöbbet Washingtonban, az Amerikai Hadsereg Patológiai Intézetében

(AFIP) töltve „szerettem bele” a multidiszkussziós mikroszkópos képzésbe és továbbképzésbe. Az egy-egy hetes látogatás Chicagóban, Bostonban és Miamiában (kongresszus, immunhisztokémiai kurzus, egyetemi oktatás) egyaránt tágította látókörömet. 1988-ban már működött nálunk egy hatszemélyes mikroszkóp, és Kulka Frigyes rektor jóvoltából kilenc hónap alatt beépült a tetőtér is. Működésem ötödik hónapjában szerveztem meg az első klinikopatológiai konferenciát, és a résztvevők megtöltötték az OTKI legnagyobb előadótermét. Ezek a feszített tempójú munkák jó fizikai és szellemi állóképességet igényeltek. A teherbírást annak is köszönhettem, hogy fiatalon aktív versenysportoló voltam (kosárlabda), később pedig a László Kórházban 56 éves koromig kispályás focit játszottunk hetente háromszor.

– *Hivatalos elismeréseid, kitüntetéseid melyik típusú tevékenység nyomán születtek?*

– Pályám kezdetétől vonzott a kutatás. Huszonhét évesen már az motívált, hogy a patológia professzora legyek. Erre három évtizedig várni kellett. Szakmailag a Markusovszky-díj, társadalmilag a „Kiváló Orvos” kitüntetés, a nemzetközies közül a „Pathological Society of Great Britain and Ireland” tiszteletbeli tagsága áll legközelebb a szívemhez. Egyébként 17 évvel ezelőtt jelen voltam az akkoriban megszülető LAM bölcsőjénél, és több mint másfél évtizedig szerkesztőbizottságának is tagja lehettem. Mint alapító tagnak, különös örömet jelent, hogy most, a 78. születésnapomon az életutamról interjú készül, és ez éppen ebben a hozzám leginkább közelálló folyóiratban jelenik majd meg.

– *Jól emlékszem, hogy a 90-es évek közepén Szende Béla professzorral együttműködve olyan közleményeket jelenttetek meg, amelyek nem szorosan a hepatológiával kapcsolatosak, mégis jelentős nemzetközi elismerést nyertek. A klinikai és a patológiai diagnózisok összevetésére, a boncolási adatok analízisére gondolok...*

– Az érdem főként Szende professzort és az ötletadó brit Francis Roe-t, a nemzetközileg elismert rákkutatót illeti, aki érdeklődést mutatott a hazánkban összegyűjthető boncolási adatok iránt. Abban az időben az elhunytak több mint felét boncolták, az

Dr. Kendrey Gábor 1929. október 6-án született Budapesten.

Középfokú képzés

1939–45 Szent Benedek-rendi Gimnázium.
1945–47 Jókai Mór Állami Gimnázium, Komárom.

Felsőfokú képzés

1947–1953 Pázmány Péter Tudományegyetem, Orvosi Kar, „Summa cum laude”.

Tudományos fokozat

Az orvostudomány kandidátusa, 1965. (Elsődleges májdaganatok időszerű kérdései. Humánpatológiai és experimentális vizsgálatok)

Az orvostudomány doktora, 1978. (Az emberi máj morfológiai reakciói károsító behatásokra)

Munkahelyek

1953–1955 BM Budapesti Főosztály, Bűnügyi Orvoscsoport.

1955–1969 Budapesti (majd Semmelweis) Orvostudományi Egyetem, I. Sz. Kórbonctani és Kísérleti Rákkutató Intézet, tanársegéd, adjunktus.

1970–1971 Országos Munkaegészségügyi Intézet, Kísérletes Patológiai Osztály, tudományos osztályvezető.

1971–1985 Fővárosi Tanács László Kórház, Kórbonctani és Kórszövettani Osztály, osztályvezető főorvos.

1986–1996 Orvostovábbképző Intézet, majd Orvostovábbképző Egyetem Patológiai Intézet, tanszékvezető egyetemi tanár.

1996–1999 HIETE, SOTE egyetemi tanár.

1999 Professor emeritus.

2000–2007. július OGYK Patológiai Osztály, tanácsadó.

2007. augusztus Semmelweis Egyetem Közegészségtani Intézet, vendégprofesszor.

Egyéb funkciók

1978–1982 Főigazgató főorvos-helyettes, a Tudományos Bizottság elnöke.

1975 A SOTE címzetes egyetemi docense.

1978 A SOTE címzetes egyetemi tanára.

1989–1992 Az OTE Továbbképző Karának első dékánja (egyetemi, közéleti).

1990–1995 A Magyar Patológus Társaság elnöke.

1991–1995 A Patológus Szakmai Kollégium elnöke.

1994–1995 A HIETE Doktori Iskolájának elnöke.

1995–96 A SOTE-HIETE Doktori Iskolájának tagja.

1986–99 A Magyar Patológus Társaság vezetőségi tagja.

1986–94 A Magyar Gasztroenterológiai Társaság vezetőségi tagja.

Tiszteletbeli tagság

1994 Pathological Society of Great Britain and Ireland (egyetlen magyar).

1994 A Magyar Gasztroenterológiai Társaság örökös vezetőségi tagja.

2005 A Magyar Onkológiai Társaság örökös és tiszteletbeli tagja.

Tudományos munkásság (főbb területek)

– Kísérletes rákkutatás.

– Kísérletes és humán májpatológia.

Megjelent tudományos munkák száma

Dolgozat: 183 (magyar, angol, német, olasz, orosz, spanyol).

Könyvfejezet: Hazánkban kilenc, az Egyesült Államokban egy.

Könyvek:

– Az orvosi hivatás hazánkban az ezredfordulón. Budapest: Golden Book; 2002.

– Májpatológia klinikusoknak. Budapest: Alliter; 2003.

– Baló József patológus professzor és iskolája. Egy orvosegyetemi intézet a diktatúrában 1950–1969. Budapest: Primed-X. Kft.; 2004.

Orvosi folyóirat szerkesztőbizottsági tagság

1990–2006 Lege Artis Medicinae (alapító tag).

1988 Orvosképzés.

Közéleti aktivitás

1997–2001 MTA II. Sz. Doktori Bizottság tagja.

2001-től Az Egészségügyi Tudományos Tanács, Tudományos Kutatásügyi Bizottságának tagja.

Kitüntetések, díjak, emlékérmek

1980 „Kiváló Orvos” kitüntetés.

1975 MTA elnöki díj.

1979 Orvosi Hetilap Markusovszky-díj.

1985 Gerlóczy Zsigmond-emlékérem.

1989 Baló József-emlékérem.

1990 Magyar Gasztroenterológiai Társaság díja.

1994 Genersich Antal-emlékérem.

1996 Felsőoktatási emlékérem.

2002 Batthyány-Strattmann László-díj.

Egyesült Királyságban ez csak körülbelül 10% körüli volt. Szende professzorral azt a felkérést kaptuk, hogy egy kidolgozott protokoll alapján 2000 boncolás eredményeit vessük össze a klinikusok diagnosztikus eredményeivel. Ebből a hatalmas munkát jelentő adathalmazból számos következtetést sikerült levonni, és eredményeinket magas presztízsű szaklapokban publikáltuk. Az egységes megítélés miatt ezer boncjegyzőkönyvet magam néztem át. A legfontosabb üzenet ma különösen aktuálisá vált, mert „szórványossá” vált a boncolás, és ilyen hatalmas munkára vállalkozó patológus sem gyakori. Hazánkban sajnos alig van patológus-utánpótlás, és félok, hogy egészségügyi kormányzatunk érdektelensége és rövidlátása e téren messzemenő következményekkel fog járni. A patológustársaság és a szakmai kollégium részéről mi már jeleztük a bajt, ezt tették utódaink is, de évek óta nem történik semmi. A napokban hallottam egyik tanártársamtól, hogy az októberi szakvizsgán a bizottság három tagja csak egy kollégát vizsgáztatott. Amikor mi vizsgáztattunk, 1986-tól 1996-ig, évente kétszer nyolc jelöltnél ritkán volt kevesebb!

Patológusi ars poeticám a boncteremben az volt, hogy tükröt tartok a klinikusoknak, akiknek elsősorban saját lelkiismeretükkel kell megbeszélniük a tévedéseiket. Mi – nem lévén sem ügyészek, sem bírák – ezzel segítjük őket, mert ez a nem bántó magatartás hasznos lehet a számukra. A legmodernebb in vivo vizsgálómódszerek sem helyettesíthetik a kórboncolást és a feltáró, őszinte klinikopatológiai konferenciákat, amelyeket az orvosi munka legrangosabb összefüggésének tartottam. Életveszélyes szituációkat teremt, ha az in vivo patológia (a betegből származó citológia, bioptátumok) révén a diagnózis nem kellően képzett szakemberektől származik. Kötelességünk hangsúlyozni, hogy kényszerpályán és veszélyben van a patológia, és ezzel együtt a klinikusok képzése is.

– *Ennek a gondolatmenetnek a végén (vagy az elején?) valójában a beteg ember áll. Néhány évvel ezelőtt Bajtai Attila patológusprofesszorral közösen két közleményben is felhívtuk a figyelmet erre a problémára. Írásunk „Quo vadis patológia?” címmel az Orvosi Hetilap-*

ban jelent meg. Ezt a magyar nyelven publikált munkánkat sokan idézik külföldön, hazánkban azonban egyedül Kendrey professzor ragadott tollat, hogy egyetértését kifejezze, illetve kommentárt fűzzön hozzá.

– Az orvosi ténykedés a tapasztalatra épül. Sok dolgot nem lehet könyvekből megtanulni. Az emlékezetünkbe vésett képeket semmi sem helyettesítheti. Az egészségügyi felső vezetést felelősség terheli, hogy hagyják elsorvadni ezt a nélkülözhetetlen tudományágot. A helyzet akkor válna tragikussá, ha a klinikusok érdektelensége miatt a párbeszéd megszakadna. Nem lesz, aki tanítson, és nem lesz kit tanítani.

– *Talán kevesen tudják, hogy a globalizációval járó anomáliák is élénken foglalkoztatnak. 2002-ben jelent meg „Az orvosi hivatás hazánkban az ezredfordulón” című könyved. Van-e esélye a homo sapiensnek a homo globalicussal szemben?*

– A tanszékvezetés átadása után azt terveztem, hogy orvosi működésem három kérdéskörét egy-egy monográfiában foglalom össze. Az általad említett könyv a trilogia első kötete. Ebben arról vallok, hogy hogyan látom ezt a csodálatos hivatást az ezredfordulón. Már akkor szembesültem nemzeti létünket is fenyegető szociális, társadalmi és más problémákkal, beleértve a globalizációt is. Nem közömbös, hogy a magyar orvos milyen közegben dolgozik. Sajátos helyzetben vagyunk, hiszen a szocializmus több mint 40 éve révén súlyos terheket örököltünk, és

ugyanakkor szembesülünk a jelenkor felgyorsult ütemű fejlődését kísérő anomáliákkal is. Félok, hogy nem ismerjük kellően a védekezés lehetőségeit (a nemzeti érzületű, családcentrikus szemlélet, a példaképeket követő, jel-

lemnevelő, műveltségre, olvasásra nevelő iskolai oktatás stb.). A „homo sapiens” szerintem az egyedüli reménység, mert nem olvasható be a falanszter világba. Sajnos készül már világszerte a „homo globalis”, amely már nem csupán utópia. A második könyv a klinikai patológus hitvallását tárja a vele együttműködő klinikus partnerek elé. Ez egy tartozás törlesztése azok felé, akiktől sokat tanultam. A harmadik, főhajtás a tanár előtt, aki oly sok klinikust és patológust indított el pályáján. Végül készül egy újabb könyv, A magam útját jártam című, amely rendhagyó napló és nem autobiográfia. Pályámon sok mindennel küzdve, mindig egyedül továbbmenve, sok remek, „kis” és „nagy” emberrel találkoztam. Főleg róluk szólok, én csak a narrátor vagyok. A kapott talentumokkal mindenkinek el kell számolnia. Az én leltárom csaknem kész. Vallom, hogy az ilyen fajta véleménynyilvánítás is szerves része egy patológus életének, aki jelen esetben egyúttal egy nehéz történelmi szakasz tanúja is lehetett. Meggyőződésem, hogy mindnyájunknak van valamiféle küldetése, amiről nem is tudjuk, hogy létezik, csak később szembesülünk vele. Ez történt velem is.

dr. Nemesánszky Elemér